
PARAFIA

KOŚCIÓŁ WSPÓLNOTA

Tu trzeba przypomnieć sobie wykłady dotyczące Kościoła jako wspólnoty wysłuchane w ramach teologii pastoralnej ogólnej. Dziś na nowo odkrywa się i eksponuje wspólnotowy wymiar Kościoła, także Kościoła lokalnego - parafii. Centralną ideą dokumentów Soboru Watykańskiego jest „Eklezjologia komunii” (por. CHL 19). W KK 4 czytamy: „Tak to cały Kościół okazuje się jako „lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego”.

Samo, często powtarzane określenie Kościoła jako Ludu Bożego bądź społeczności (szczególnie rozdz. II i IV KDK, Dekret o apostołstwie świeckich i wiele innych dokumentów posoborowych) kazań na nowo, głęboko przeanalizować prawdę o współodpowiedzialności za Kościół wszystkich jego członków.

Parafia „ma być nie tyle «strukturą, terytorium, budynkiem», co «rodziną Bożą braci ożywionych duchem jedności», «domem rodzinnym, braterskim i gościnnym», «wspólnotą organiczną», «domem otwartym dla wszystkich i gotowym służyć każdemu»” (CHL 26).

Na czym zasadza się wspólnotowość Kościoła (rzeczywistość bogata, przypomnijmy hasłowo):

- Biblijne określenie: koinonia (gr.) communio (łac.)
- Zjednoczenie z Bogiem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym (communio **wertykalna**) – podstawa i źródło wspólnoty. Bramą wspólnoty Kościoła chrzest. Communio rośnie przez sakramenty, zwłaszcza Eucharystię
- Zjednoczenie wiernych między sobą „lud zjednoczony miłością Ojca i Syna” (communio **horyzontalna**)
- Wzorem wspólnoty jedność Trójcy Świętej.
- Buduje ją Duch Pana, słowo Pana, kult Pana i miłość Pana.
- Communio wyraża się w miłości (podstawowe prawo żywej wspólnoty Kościoła: „Przykazanie nowe daję wam, abyście się wzajemnie miłowali tak, jak Ja was umiłowalem” (J 13,34)
- Realizuje się przez współodpowiedzialność, troskę o siebie nawzajem i o wszystkie dzieła, które mają miejsce w Kościele.
- wspólnotowym wymiarze Kościoła przypominają liczne biblijne obrazy: owczarni, trzody, winorośli, duchowej budowli, świętego miasta, ciała.

Podstawową strukturą Kościoła jest parafia. Rodzi się zatem kwestia budowania parafii jako wspólnoty. Stajemy tu jednak przed dwoma problemami:

- 1) Wychowania świadomości bycia wspólnotą Kościoła (świadomość zarówno duszpasterzy jak i świeckich)
- 2) Jak uczynić parafię wspólnotą.

Wykład poniższy zajmie się bardziej drugą z wymienionych kwestii. Kościół jako taki jest wspólnotą daną nam przez Boga. Chodzi jednak o to, jak uczynić ją bardziej żywotną na tej ziemi. Poprzez praktyki religijne wchodzimy we wspólnotę z Bogiem (wertykalną). Te praktyki organizuje każda parafia. Można powiedzieć, że ich poziom jest stosunkowo zadowalający. Choć ciągle trzeba je dynamizować i włączać w ich krąg chrześcijan obojętniejących. Natomiast częściej spotykamy się z brakami na poziomie wspólnoty horyzontalnej. Toteż w dalszym wykładzie skupimy się przede wszystkim na tej ostatniej kwestii.

MODELE PARAFII

1) Parafia jednostka administracyjna.

(porównaj wykład Kościół wspólnotą i instytucją)

Obejmuje pewien teren i stara się zapewnić wszelkie posługi wiernym. Chce zachować „poprawność i karność religijną”¹.

Model ma historyczne i aktualne uzasadnienie:

- Wspólnota Kościoła jest wspólnotą zorganizowaną, posiada więc swój wewnętrzny ład.
- Zapewnienie skutecznej posługi każdemu bez wyjątku. Granice administracyjne tak ułożone, by nikt nie pozostał poza zasięgiem duszpasterskich oddziaływań.
- Zachowanie ciągłości posługi duszpasterskiej (np. w wypadku zmiany duszpasterzy).
- Porządek prawny - działania nakazane przez prawo kościelne, np. zapis w księgach metrykalnych (zabezpieczenie ważności zawieranych małżeństw), protokoły zawieranych małżeństw, inwentarz.

¹ Charytański, *Parafia wspólnotą przekazu wiary i życia chrześcijańskiego*, w: *Ewangelizacja*, Wrocław 1980, s.209-215.

-
- Działania pomocnicze, np. w wypadku wielkich parafii miejskich możliwość ogarnięcia i jakiegoś poznania, rozeznania (np. kartoteka).

Administracja ma rolę służebną w stosunku do duszpasterstwa. Istotne jest uświęcenie i zbawienie człowieka. Granice działań administracyjnych - pomoc a nie zniechęcanie do Kościoła.

Krytyka modelu administracyjnego:

Na czele duszpasterz „dawca” (podmiot duszpasterstwa), lud jest „odbiorcą” przekazu wiary (przedmiotem duszpasterstwa). Praktycznie wyłączenie odpowiedzialności ogółu wiernych.

2) Parafia „akcyjna”.

Zakłada wprawdzie aktywną rolę wszystkich wierzących, niemniej proboszcz pozostaje jako „centrum”. Proboszcz „rozdaje zadania”, wierni „wykonują zadania”. Przeprowadza się „akcje” na rzecz całej społeczności (akcja rekolekcyjna, charytatywna). Akcja zakończona, cel doraźny osiągnięty.

Brak w tym modelu w pełni podmiotowego działania ze strony wszystkich członków parafii (choć jest go więcej niż w modelu administracyjnym). Brak pełnej odpowiedzialności wszystkich członków parafii.

3) Parafia „wspólnota – wspólnot”.

W okresie posoborowym autorzy coraz częściej używają terminu "wspólnota wspólnot". Powołują się na posoborowe dokumenty, np. Ewangelii nuntiandi (nn.52-58,73), Catechesi tradendae (nn.47,67,70). Zespół mniejszych wspólnot na które „podzielona” jest parafia. Umiejętnie zjednoczone (zharmonizowane) tworzą one organiczną całość.

Każda z grup zajmuje troszczy się o inne zadania, które składają się na funkcjonowanie wielkiej wspólnoty parafialnej. Odkrywa i przejmuje odpowiedzialność za poszczególne zadania, a zarazem zachowuje jedność i współpracę z całą parafią.

Jaka jest różnica pomiędzy parafią „akcyjną” a „wspólnotą – wspólnot”? Czy tylko w nazwie? Zauważamy, że jest to zasadnicza różnica w odpowiedzialności. W parafii akcyjnej podmiotem odpowiedzialnym jest proboszcz. W parafii wspólnoty – wspólnot następuje docenienie podmiotowości wszystkich jej członków. Odpowiedzialność za działalność parafii podejmują wszyscy. Nie jest to odpowiedzialność tylko „centrali”, która rozdaje zadania. Każdy wierzący staje się podmiotem odpowiedzialności. Spełnia we wspólnoty zadanie, według swego powołania (charyzmatu) i kompetencji.

Bliższe omówienie modelu parafii wspólnoty-wspólnot

1. Tworzenie mniejszych wspólnot (grup)
2. Dzielenie odpowiedzialności (zasada pomocniczości, zwłaszcza uaktywnianie świeckich, odkrywanie i realizacja charyzmatów).
3. Integracja (jednoczenie) działań małych wspólnot - zadanie duszpasterzy (posługa jedności).

ad 1/ [tworzenie mniejszych wspólnot - ruchy odnowy, stowarzyszenia, wspólnoty duszpasterskie itp.]

Rolę małych wspólnot omówimy szczegółowo później. Tu stwierdzamy tylko ogólnie: Parafia będzie ożywać, gdy powstawać w niej będą małe wspólnoty:

„Ażeby wszystkie te parafie mogły stanowić prawdziwie chrześcijańskie wspólnoty, władze lokalne powinny zadbać: a/ o przystosowanie struktur parafialnych z dużą elastycznością, jaką w tej dziedzinie dopuszcza Kodeks Prawa Kanonicznego, mając na względzie przede wszystkim udział świeckich w odpowiedzialności duszpasterskiej; b/ o tworzenie niewielkich podstawowych wspólnot kościelnych, zwanych także wspólnotami żywymi, w których wierni mogą przekazywać sobie nawzajem Słowo Boże oraz służyć innym i praktykować miłość. Wspólnoty te są prawdziwym wyrazem kościelnej komunii i ośrodkami ewangelizacji, działającymi w łączności ze swoimi pasterzami”(Jan Paweł II, Adhortacja *Christifidles laici* n. 26).

ad 2/ [dzielenie odpowiedzialności]

[Apostolskie zaangażowanie w parafii] „«We wspólnotach kościelnych działalność ich [świeckich] jest do tego stopnia konieczna, że bez niej apostołstwo samych pasterzy nie może zwykle być w pełni skuteczne» (DA 10). Oczywiście to radykalne stwierdzenie odczytywać należy w świetle „eklezjologii komunii”, według której wszystkie posługi i charyzmaty, różne a zarazem komplementarne, są konieczne dla rozwoju Kościoła, każdy na swój własny sposób.

Świeccy winni nabierać coraz głębszego przekonania o tym, jak bardzo istotne jest apostolskie zaangażowanie na terenie własnej parafii. Odwołajmy się tu raz jeszcze do miarodajnych słów Soboru: «Parafia dostarcza naocznego przykładu apostołstwa wspólnotowego, gromadząc w jedno wszelkie występujące w jej obrębie różnorakie właściwości ludzkie i wszczepiając je w powszechność Kościoła. Niech świeccy przyzwyczajają się działać w parafii w ścisłej jedności ze

swoimi kapłanami, przedstawiać wspólnocie Kościoła problemy własne i świata oraz sprawy dotyczące zbawienia celem wspólnego ich omówienia i rozwiązywania; współpracować w miarę sił we wszystkich poczynaniach apostołskich i misyjnych swojej kościelnej rodziny» (DA 10)” (*Christifideles laici*, n. 27).

Sobór Watykański II w *Dekrecie o apostołstwie świeckich* n. 3, Adhortacja *Christifideles laici* w rozdz. II (szczególnie n. 24) rozwijają szeroko problem charyzmatów, które otrzymują mocą Ducha Świętego wszyscy członkowie Kościoła, także ludzie świeccy, by móc lepiej angażować się, służyć w Kościele, w parafii. (por. wykład o charyzmatach w Kościele).

Wypunktujmy ważne elementy w nawiązaniu do innych wykładów:

- Wszyscy ochrzczeni są Kościołem, wszczępieni przez chrzest we wspólnotę Kościoła.
- Każdy wierzący ma swą osobową godność, z której wypływa **podmiotowość w Kościele**
- Powinien angażować się w życie Kościoła w sposób podmiotowy, tzn. **świadomy, wolny i odpowiedzialny**.
- Świeccy zobowiązani są do apostołskiej aktywności na mocy swojego Chrztu
- Świeccy mają w życiu Kościoła swoją odpowiedzialność i **kompetencję**, każdy na mocy swego powołania
- **Zasada pomocniczości**: każdy chrześcijanin posiada swój **charyzmat** dla budowania całej wspólnoty, jeśli angażuje się w sposób podmiotowy, powinien to wykonywać według swojej kompetencji i nie być w tym zastępowany
- Nikt nie powinien sam czuć się zwolniony od odpowiedzialności zaangażowania i nikogo nie powinno się zeń zwalniać bez uzasadnionych przyczyn.
- Do apostołskiego zaangażowania potrzebna jest świadomość – trzeba zatem podejmować wychowanie do zaangażowania w życie Kościoła. Im wyższy stopień wiary, tym większa odpowiedzialność. Podstawą do apostołskiego zaangażowania głębia wiary. Na pierwszym miejscu stawiać wychowanie wiary rozumianej jako wiara czynna.

Uwaga na marginesie:

Proces budowania małych wspólnot w parafiach zdaje się w Polsce postępować systematycznie, acz powoli. Jest jeszcze dużo oporów polegających na braku przekonania, nieufności, bądź nieumiejętności współpracy. Ze strony duchowieństwa przejawia się pewien rodzaj paternalizmu. Niekiedy świeckim wygodnie jest pozostawać w postawie biernej (odbiorcy religijnych usług).

ad 3/ [integracja mniejszych wspólnot]

Problemem jest, jak zjednoczyć, „wkomponować” owe mniejsze wspólnoty, grupy, ruchy, stowarzyszenia w życie parafii, by one tam nie tylko istniały jako pojedyncze, niezależne od siebie komórki, ale, aby służyły całości. Tu jawi się właściwa funkcja kierującego parafią - proboszcza, powiedzmy ściślej – zespołu duszpasterskiego.

Rolą pasterza jest jednocześnie owczarni – posługa (diakonia) jedności.

Tu ma zastosowanie **zasada komplementarności** (różne charyzmaty i funkcje wzajem uzupełniają się, współpracują ze sobą w organizmie parafii).

Nieodzowna jest koncepcja modelu parafii i długofalowego planu duszpasterskiego

Najogólniej: duszpasterz (proboszcz) pomaga w rozpoznawaniu i rozwoju charyzmatów wśród wszystkich członków parafii. Pomaga w ukierunkowywaniu apostołskiego zaangażowania (nie tyle zleca, dyryguje działaniem, ale daje szansę, podsuwa sposoby, otwiera drogę).

Rolę w odkrywaniu charyzmatów i ich ukierunkowaniu pełnią również wskazane wyżej mniejsze wspólnoty.

Duszpasterz z pomocą współpracujących z nim świeckich rozpoznaje, jakie potrzeby istnieją na terenie parafii (jakie dziedziny powinny być objęte działalnością Kościoła). Np. katechizacja młodych i dorosłych, liturgia i życie modlitewne, formacja rodzin, opieka nad chorymi, troska o grupy stanowe, grupy zawodowe.

Każdej z tych potrzeb powinna wyjść naprzeciw jedna z grup zaangażowania (grupa gromadząca na modlitwie, kształtująca liturgię, formująca rodziny, troszcząca się o chorych, o zagrożonych alkoholizmem, bezrobociem itp.). Gromadzi ona osoby, które odkryły w sobie odnośny charyzmat i pragną podjąć posługę (diakonie) na tym polu.

Podczas pracy formacyjnej i apostołskiej mniejszych grup wyłaniają się osoby szczególnie uzdolnione do danej posługi, ujawniają się charyzmaty poszczególnych chrześcijan. Duszpasterz dba szczególnie o wyłonienie osób bardziej zdolnych i zaangażowanych. Formuje ich jako świeckich animatorów. Animatorzy gromadzą grupy permanentnej formacji bądź zespoły diakonijne. Odpowiednio uformowani animatorzy rozciągają opiekę nad ustalonym polem apostołstwa.

Objaśnienie załączonego na końcu schematu parafii wspólnoty wspólnot:

Krąg dominantes i communicantes - parafianie spełniający podstawowe praktyki chrześcijańskiego życia (Msza św. niedzielna, Komunia św. itd.)

Krąg wspólnot katechumenalnych. Parafianie włączeni do małych wspólnot pogłębienia wiary. Trwa w nich pod kierunkiem animatora permanentna formacja pogłębiająca. Tu także odkrywają swoje charyzmaty i głębiej przeżywają swoją podmiotowość w Kościele. Tego rodzaju formacja może być animowana przez ruchy odnowy, stowarzyszenia bądź inne wspólnoty, np. Ruch

Światło-Życie, Neokatechumenat, Odnowę w Duchu Świętym itp. (patrz schemat małej komórki - wspólnoty). Odkrywając swoje powołanie w Kościele włączają się z czasem w krąg diakonijny.

Małe grupy mają większą dynamikę ewangelizacyjną. Toteż skutecznie mogą wychodzić z Ewangelią ku kręgom szerszym. Równocześnie z tych kręgów włączają do swej wspólnoty chrześcijan mało zaangażowanych a nawet zdechrystianizowanych.

Krąg wspólnot diakonijnych. Uformowani głębiej podejmują rozmaite posługi w parafii (np. liturgiczną, charytatywną, modlitewną, ewangelizacyjną, chrześcijańskiej kultury, środków przekazu, jedności itd.). Równocześnie nadal, permanentnie pogłębiają swoją formację chrześcijańską i apostołską. Zauważmy, że także podstawą działalności tego kręgu są wspólnoty diakonijne. Nikt nie jest sam, lecz trwa w swojej wspólnotie, w której permanentnie formuje się.

Duszpasterska Rada Parafialna. Składa się m.in. z animatorów grup diakonijnych poprzedniego kręgu. Rada jednoczy (koordynuje) rozmaite inicjatywy apostołskie a równocześnie podsuwa nowe inicjatywy. Rada także tworzy małą wspólnotę.

Zespół duszpasterski. Proboszcz, wikariusze, katecheci i katechetki. Stanowi centralną wspólnotę (pra-wspólnotę, pra-wzór) parafii.

Animatorzy grup katechumenalnych i diakonijnych są przedmiotem szczególnej troski duszpasterzy. Duszpasterze nie muszą wszędzie bezpośrednio angażować się. Natomiast formują animatorów, by ci mogli sami podejmować odpowiedzialność za powierzone im grupy.

Objaśnienie załączonego na końcu schematu małej komórki - wspólnoty

Tego rodzaju komórki istnieją w kręgu katechumenalnym oraz diakonijnym, wspólnotą jest także Duszpasterska Rada Parafialna i Zespół Duszpasterski. Wspólnota posiada swojego animatora (pierwszy wśród równych), którego zadaniem jest animowanie, m.in.: odpowiedzialność za formację grupy i kierowanie jej inicjatywami. Mała grupa staje się wspólnotą nie tylko przez wzajemną bliską znajomość. Wiąza ją na pierwszym miejscu duchowe więzi wspólnej modlitwy, i dzielenia się słowem Bożym. Wspólnota rośnie przez braterskie kontakty, wzajemna troskę o siebie, dzielenie między siebie odpowiedzialności, wspólne ustalanie planów i podejmowanie decyzji.

Gdy chodzi o wspólnotę zespołu duszpasterskiego, ten styl życia nie sprzeciwia się kompetencją proboszcza. Także i on powinien wysłuchać rady, konsultować plany, choć ostateczną decyzję podejmuje on sam.

Istotna uwaga

Parafia wspólnota – wspólnot budowana jest nie tyle na zasadzie organizacji ile **partycypacji**. Nie chodzi tu o uporządkowanie jej organizmu na wzór perfekcyjnej organizacji, by działał on sprawnie i skutecznie. Natomiast istotą jest włączanie wszystkich członków parafii do partycypacji (żywego udziału) w wartościach. Wspólnota Kościoła jest darem i zadaniem. Chodzi o to, by odkryć ten dar, korzystać z jego bogactwa, równocześnie podejmując współodpowiedzialność. Inaczej mówiąc, brać czynny udział w dynamicznie rozwijającym się życiu parafialnej wspólnoty. Małe grupy, o których mówimy są miejscem ułatwiającym ową partycypację.

STRUKTURY WSPÓLNOTOWE PARAFII

Dekret o apostołstwie świeckich, n. 18.

„Wierni jako jednostki są powołani do prowadzenia działalności apostołskiej w różnych warunkach swego życia; powinni jednak pamiętać że człowiek z natury swojej jest istotą społeczną i że spodobało się Bogu zjednoczyć wierzących w Chrystusa w jeden Lud Boży (por. 1 P 2,5-10) i zespolić w jedno ciało (por. 1 Kor 12,12). Apostolstwo więc zespołowe odpowiada doskonale zarówno ludzkim, jak i chrześcijańskim wymogom wiernych, a zarazem ukazuje znak wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie, który powiedział: „Gdzie bowiem dwaj albo trzej zgromadzeni są w imię moje, tam i ja jestem pośród nich” (Mt 18,20).

Dlatego wierni niech sprawują swoje apostołstwo w zjednoczeniu”.

„...Apostolstwo zespołowe posiada ogromną doniosłość i dlatego, że praca apostołska czy to w społecznościach kościelnych, czy to w różnych ośrodkach wymaga często wspólnego działania. Stowarzyszenia bowiem założone dla celów apostołstwa zespołowego niosą pomoc swym członkom i przysposabiają ich do apostołstwa, odpowiednio ustawiają ich pracę apostołską i kierują nią tak, że o wiele więcej można się po niej spodziewać owoców, niż gdyby każdy działał na własną rękę”.

„W obecnych zaś warunkach jest rzeczą zgoła konieczną, by w zasięgu działalności ludzi świeckich, umacniało się apostołstwo w formie zespołowej i zorganizowanej; tylko bowiem przez ścisłe zespolenie sił da się w pełni osiągnąć cele dzisiejszego apostołstwa i obronić skutecznie jego owoce. Poza tym jest rzeczą szczególnie ważną, by apostołstwo docierało do zbiorowej mentalności i warunków społecznych tych, ku którym się zwraca; w przeciwnym razie nie potrafią oni często oprzeć się naciskowi czy to opinii publicznej, czy instytucji”.

1. Racja socjologiczna (szerzej powrócimy do niej mówiąc o małych grupach):

- człowiek istotą społeczną
- skuteczniejsze działanie, udoskonalenie form i metod działania apostolskiego, ukierunkowywanie działań,
- skuteczniejsza obrona owoców apostolskich wysiłków

2. Racja teologiczna:

Wynika bezpośrednio z omówionego wyżej wspólnotowego charakteru Kościoła. Działanie zespołowe nie tylko ukazuje w sposób bardziej wyrazisty ale i urzeczywistnia wspólnotowość Kościoła.

Można więc mówić o przyczynie eklezjologicznej - „znak wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie”, „znak, który winien ujawniać się przez komunie”.

Im więcej wspólnot o różnych profilach działań, tym większa szansa, że obejmą większą ilość osób z terenu parafii, a zarazem większa szansa, że poszczególne osoby znajdą w nich swe grupy odniesienia i apostolskiego zaangażowania (jeden czuje potrzebę modlitwy, inny potrzebuje wsparcia w życiu swej rodziny, inny wsparcia w walce z nałogiem, inny szuka systematycznego pogłębienia swej wiary itp.).

Jednakże należy unikać rozproszenia sił lub podtrzymywać nieżywcio o przestarzałych metodach działań (DA 19)

Jakie wspólnoty powinny być w parafii

priorytetowe zadania parafii:

- Duszpasterska Rada Parafialna
- Rada administracyjna
- Rada katechetyczna
- Grupa odpowiedzialna za dzieło miłosierdzia (Caritas)
- Służba liturgiczna
- Grupy rodzin
- Wspólnoty gromadzące dzieci i młodzież
- Duszpasterstwo ludzi trzeciego wieku

Dalej idą inne dziedziny zależne od sytuacji danej parafii: grupy duszpasterstwa zawodowego (zależnie od regionu, który obejmuje parafia, np. robotników, inteligencji, rolników, poszczególnych zawodów)

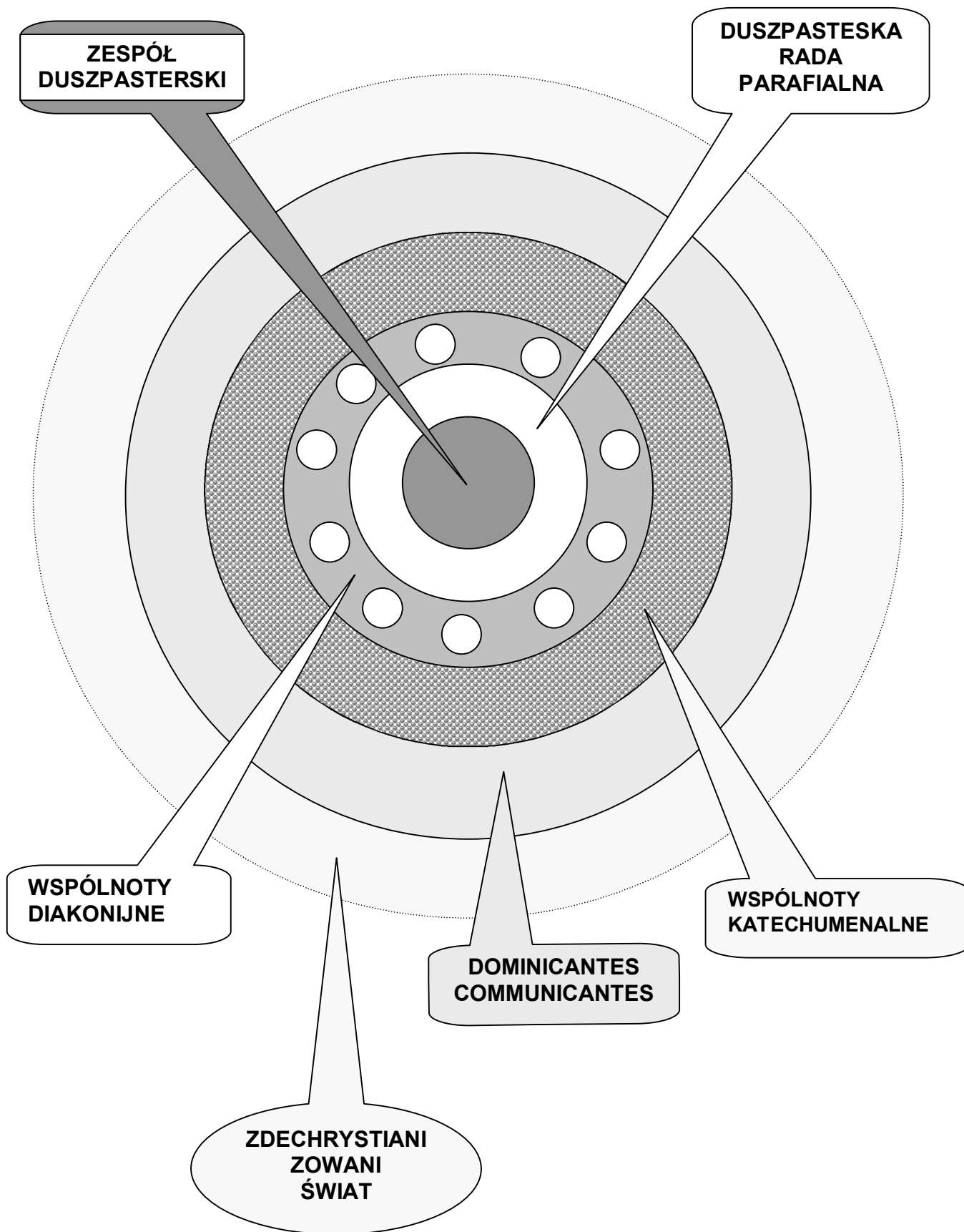
Uwaga: większy nacisk trzeba położyć na grupy dorosłych (nie wyczerpać sił w pracy z dziećmi. Jeśli dorośli, zwłaszcza rodziny będą tworzyły dobre wychowawcze środowisko o wiele mniej trzeba będzie poświęcać pracy z dziećmi.

W mniejszych parafiach niektóre formy łączą się ze sobą (np. rada katechetyczna jest sekcją Rady Parafialnej)

Poszczególne ww. formy mogą być animowane na różny sposób, przez:

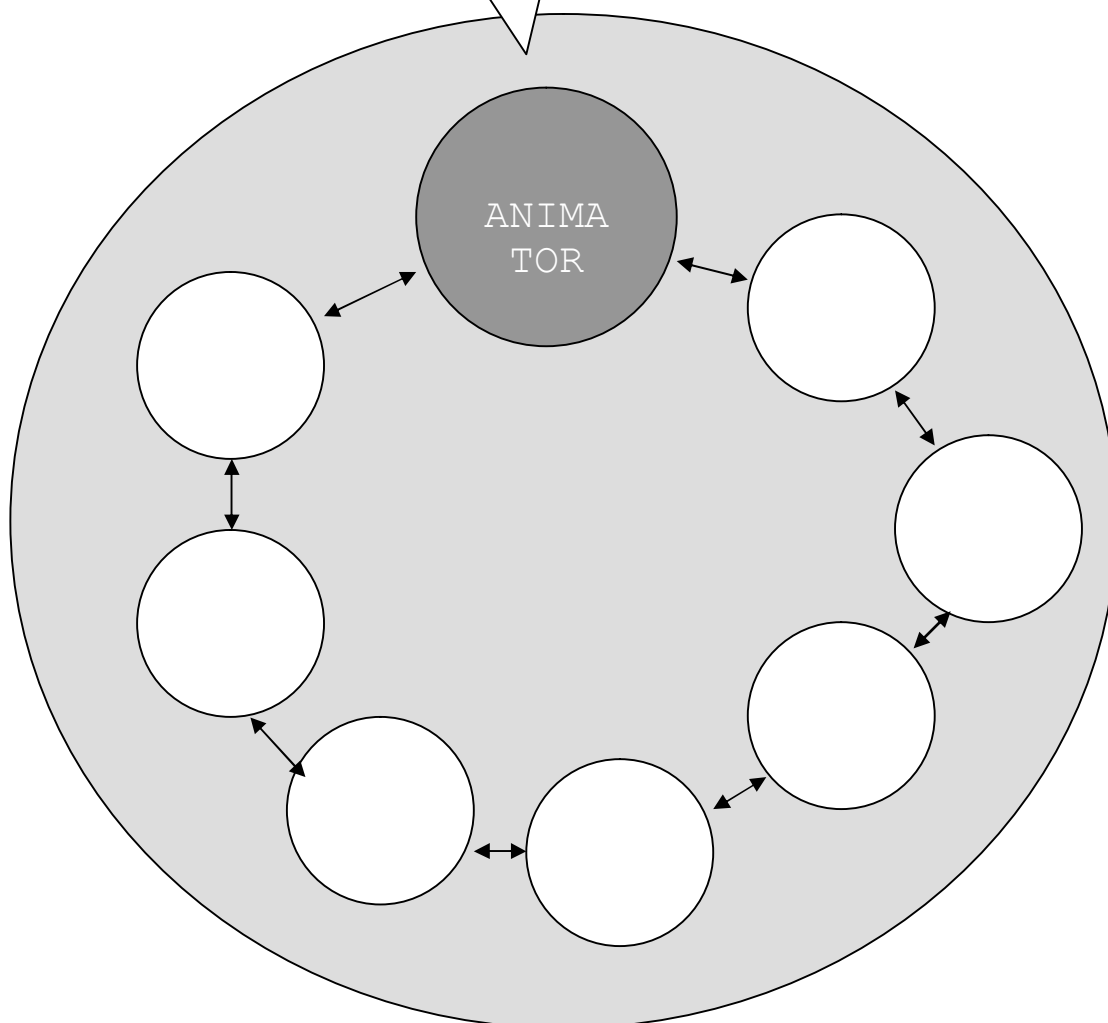
- stowarzyszenia
- ruchy chrześcijańskiej odnowy
- bractwa
- inne zespoły apostolskie
- bezpośrednio samych duszpasterzy (przynajmniej w początkowej formie, docelowo jednak dążyć do szerszego udziału świeckich współodpowiedzialnych)

MODEL PARAFII WSPÓLNOTY - WSPÓLNOT

MAŁA KOMÓRKA - WSPÓLNOTA

ZESPÓŁ DUSZPASTERSKI
DUSZPASTERSKA RADA PARAFIALNA
ZESPÓŁ DIAKONIJNY
WSPÓLNOTA KATECHUMENALNA

MODLITWA
DZIELENIE SŁOWEM BOŻYM
BRATERSTWO
WSPÓLNE PODEJMOWANIE DECYZJI*
DZIELENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI

* w zespole duszpasterskim wspólna konsultacja, decyzja proboszcza (pasterza)